

Prof. Maria Czerepaniak-Walczak
Uniwersytet Szczeciński

Recenzja

osiągnięcia naukowego i pozostałych elementów dorobku **dr Elżbiety Lisowskiej**
w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitacyjnego
wykonana na zlecenie Dziekan Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego
z dnia 20 maja 2019 roku (Ldz.WHA/4122/58/2019)

Uwagi wstępne

Dr Elżbieta Lisowska jest związana ze świętokrzyskim środowiskiem kształcenia nauczycieli od czasu podjęcia studiów na kierunku Pedagogika w Wyższej Szkole Pedagogicznej im Jana Kochanowskiego w Kielcach. Studia ukończyła w 1983 roku i od 1985 roku do teraz jest zatrudniona w macierzystej uczelni, która od 2011 roku jest Uniwersytetem Jana Kochanowskiego. Aktualnie pracuje na stanowisku starszego wykładowcy w Zakładzie Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji.

Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki uzyskała w 1994 roku w Instytucie Badań Edukacyjnych w Warszawie na podstawie rozprawy pt.: *Czynniki i skutki pedagogiczne doboru uczniów do klas pierwszych wielkomiejskich szkół podstawowych* napisanej pod kierunkiem prof. Mirosława Szymańskiego.

Dotychczasowy dorobek naukowy obejmuje długą listę publikacji, które można uporządkować w następujące cztery grupy: a) monografie (2), artykuły (2) i rozdziały (6) w pracach zbiorowych na temat wypalenia zawodowego, b) teksty, w których podejmowana jest problematyka rodziny i jej wspierania w sytuacjach trudnych (11), c) artykuły dotyczące diagnozy pedagogicznej i resocjalizacji (11), d) monografie (2) oraz autorskie i współautorskie rozdziały w pracach zbiorowych (7). Taka tematyka odzwierciedlona jest także w tytułach wystąpień na konferencjach. Wskazuje to na równoległe podejmowanie trzech obszarów badawczych, a mianowicie: diagnostyki pedagogicznej, problematyki rodziny oraz wypalenia zawodowego. O równoległości świadczą daty publikowania poszczególnych tekstów, zwłaszcza w latach 2007-2017.

Do recenzji dorobku Habilitantka przedłożyła wybrane prace, a mianowicie: monografię wskazaną jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego, 2 artykuły z listy MNiSW i 3 rozdziały na temat wypalenia zawodowego w zamieszczone w pracach zbiorowych, książkę na temat diagnostyki rodziny oraz pracę zbiorową – Podręczny leksykon pedagogiki rodziny. Treści wymienionych tekstów były przedmiotem mojej analizy przy sporządzaniu recenzji dorobku naukowego.

Ocena głównego osiągnięcia naukowego wskazanego przez Habilitantkę jako podstawa ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego

Tematyka monografii pt.: *Kondycja zawodowa nauczycieli. W poszukiwaniu skutecznej profilaktyki wypalenia zawodowego*, (IMPULS, Kraków 2018, ss. 248 + Bibliografia i Spis tabel, recenzent wydawniczy dr hab. J. Pyżalski) wskazanej jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego należy to kluczowych elementów dyskusji o zawodach i o pracy. Wprawdzie autorka skupiła się na zawodzie nauczyciela, ale zjawisko to dotyczy szerokiego spektrum zawodów i pracy. Pedagogiczny punkt widzenia tego zjawiska wyznacza nadto nowe pola problemowe nauk o edukacji. Coraz wyraźniej podkreśla się bowiem znaczenie edukacji w przygotowaniu do pracy, a nie do zawodu. Zarówno dynamika pracy jak i zadań w poszczególnych zawodach generuje ustawiczne, nowe wyzwania osobowe i instytucjonalne. Ich zmienność w czasie jest jednym z głównych czynników utrudniających przewidywanie przyszłych zdarzeń, a co za tym idzie korzystanie z algorytmów ustalanych na podstawie współczesnych, aktualnych danych. Niezbędne jest odkrywanie dróg i sposobów wspierania osób i instytucji w radzeniu sobie z wyzwaniami z czego zdają sobie sprawę badacze zajmujący się już od lat 70 XX wieku problematyką wypalenia zawodowego. Efekty ich prac, obok analizy wydatków finansowych powodowanych wypaleniem w miejscu pracy znalazły odzwierciedlenie w decyzjach WHO, która w maju 2019 roku uznała wypalenie za tak poważny problem zdrowotny, że zostało ono za syndrom zagrażający zdrowiu. Na listę ICD (*International Classification of Diseases*) obowiązująca od 1 stycznia 2022 roku syndrom wypalenia zawodowego wpisany został jako choroba zawodowa. Przygotowania do tej decyzji trwały co najmniej od roku. Ta decyzja WHO stawia w nowym świetle pedagogiczne badania wypalenia zawodowego nauczycieli i pedagogów.

Opiniowane osiągnięcie naukowe wpisuje się tematycznie w ważne pole problemowe nie tylko nauk społecznych, ale szeroko pojmowanych nauk o człowieku i o kulturze. W opinii tego osiągnięcia skupiam się na wkładzie jego zawartości treściowej w rozwój wiedzy w dyscyplinie pedagogika, ze szczególnym uwzględnieniem pedeutologii. Opinia obejmuje więc trzy aspekty monografii, a mianowicie: merytoryczny, metodologiczny i praktyczny. W takiej kolejności odnoszę się do treści monografii.

Pierwszą część książki wypełnia przedstawienie specyfiki roli nauczyciela. Autorka, nadając tej części „charakter teoretyczny” (s. 10) a raczej korzystając z obszernego piśmiennictwa i jak pisze: „wektora epistemologicznego” (s. 10) omawia zagadnienia kompetencji, koncepcji i kondycji różnych aspektów zawodu i pracy nauczyciela. Kolejno opisuje kompetencje nauczyciela, koncepcje nauczycielstwa oraz kondycję zawodową

nauczycieli skupioną wyłącznie na wypaleniu zawodowym i jego czynnikach. Te trzy części charakteryzuje pachworkowe przedstawienie spontanicznie dobranych informacji o różnych aspektach pracy i zawodu nauczyciela. Rozdział I. faktycznie w ogóle nie jest teoretyczny w sensie takim, aby wprowadzał pojęcia ogólne istotne dla podjętej problematyki, ogólne modele czy hipotezy, aby stawiał ogólne zagadnienia i proponował ich wyjaśnienia, które mogłyby zostać sprawdzone w części drugiej, empirycznej. Nie jest uwidoczniiona oś przewodnia wokół której zorganizowane są poszczególne kategorie: kompetencje-koncepcje-kondycja. Na marginesie dodam, że przywołany za Lechem Witkowskim (1988) wektor epistemologiczny odnosi się do procesu formowania się poczucia tożsamości, a nie do procedury badawczej. Przyjęcie tego wektora mogłoby być zasadne, gdyby przedmiotem badania była tożsamość nauczycieli. Ponadto, wektor epistemologiczny nie znajduje odzwierciedlenia w interpretacji materiału empirycznego.

Tym, co zwraca szczególną uwagę w rozdziale I. jest brak zachowania zasady przytaczania poszczególnych stanowisk, na przykład zasady chronologiczności (kolejności powstawania poszczególnych koncepcji, tekstów) albo problemowości. Autorka sięgając do różnych, nierzadko przeciwstawnych koncepcji przytacza je nie podejmując dyskusji z nimi. Nie uzasadnia także ich przywołania w kontekście podjętej problematyki badawczej. Na przykład w części poświęconej kompetencjom nauczyciela uwidocznione jest addytywne przedstawianie kompetencji i cech z pominięciem ich teoretycznego kontekstu oraz uzasadnienia wyboru źródła. Naprzemiennie wyliczane są kompetencje wynikające ze źródeł administracyjnych (ustaw, rozporządzeń i rekomendacji UE – w tym przypadku z tzw. „drugiej ręki”, s. 19) i z autorskich, bazujących na różnych stanowiskach teoretycznych (np. teoria wybitnej osobowości, teoria krytyczna, psychologia humanistyczna, psychoanaliza, postpozytywizm) i formułowanych przez przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych (pedagogiki, w tym pedagogiki pracy, psychologii, socjologii). Moją wątpliwość budzi nie przywoływanie tych stanowisk, lecz naprzemiennie umieszczenie ich w tekście bez poddania dyskusji i argumentowania, dlaczego właśnie te i dlaczego w tym miejscu. Tę uwagę odnoszę także do kolejnych części rozdziału I.

W podrozdziale poświęconym koncepcji nauczycielstwa autorka naprzemiennie pisze o specyfice nauczycielskiego profesjonalizmu i koncepcjach nauczyciela. Przytoczone za J. Szempruchem kategorie opisu nauczyciela (s. 38) są skrótowo przedstawiane w odwołaniu do różnych autorów bez odautorskiego komentarza.

Moim zdaniem, każdy podrozdział, mimo deklaracji o zastosowaniu wektora epistemologicznego stanowi odrębną całość, którą charakteryzuje spontaniczność doboru

przytaczanego piśmiennictwa, o czym świadczy brak uporządkowania chronologicznego i perspektyw teoretycznych. Mozaikowość tych części sprawia, że trudno uznać rozdział I za prezentację teoretycznej perspektywy badań nad tytułową kondycją nauczycieli, a zwłaszcza nad jednym z wymiarów tej kondycji, a mianowicie nad wypaleniem zawodowym.

Drugi rozdział – *Badania własne* – zawiera problematykę i cele badań oraz bardzo szczegółowy opis narzędzi badawczych, dobór próby badawczej oraz procedury analiz statystycznych. Według deklaracji Habilitantki zamieszczonej w tym rozdziale „Za teoretyczną podstawę przeprowadzonych badań przyjęto model opracowany przez Maslach [2000], w którym wypalenie jest syndromem trzech dymensji: emocjonalnego wyczerpania, depersonalizacji, i braku poczucia osiągnięć” (s. 91). Jak pisze dalej w tym rozdziale (s.92) za Wilmanem Schaufelim i Dirkiem Enzmann oraz Barbarą Tucholską „dotychczasowe próby wypracowania całościowego modelu obejmującego wszystkie jego aspekty i współzienne nie powiodły się”. Dlatego podejmuje problem badawczy skoncentrowany na zmiennych zawodowych modyfikujących proces wypalenia się (podkr. M. Cz-W) nauczycieli. Na potrzeby prowadzonych badań autorka monografii wybrała czynniki, których obecność stwierdzała poprzez użycie pięciu testów z różnych dyscyplin i subdyscyplin nauki: pedagogiki (KOPZ), psychologii organizacji (AOP, AWS – kwestionariusz, o którym autorzy polskiej adaptacji piszą, że „przeznaczony jest wyłącznie do badań eksperymentalnych i wymaga dalszych badań walidacyjnych na większych grupach osób i różnych grupach zawodowych.” [2009]), psychologii zainteresowań (OWZ) i psychologia zarządzania (PZMS). Czynnikiem zidentyfikowanym za pomocą tych narzędzi nadaje w badaniach własnych funkcję zmiennych niezależnych. Jakkolwiek szczegółowo opisuje te narzędzia (s. 98-105) uzasadniając ich rzetelność, nie uzasadnia jednak ich wyboru w badaniach własnych. Przede wszystkim jednak nie przedstawiła procedury agregacji ich wyników. Każde z narzędzi bowiem ma specyficzny dla siebie klucz odczytania wyników badania i zróżnicowane skale. Taki dobór zmiennych niezależnych (objaśniających) oraz scalania ich w jedną całość (co jest widoczne na s. 236, tab. 47) nie jest uargumentowany, co wywołuje moje wątpliwości co do samoświadomości metodologicznej Habilitantki. Mimo tylu narzędzi do pomiaru czynników zawodowych (zmiennych niezależnych), w podsumowaniu pracy autorka stwierdza, że „niedosyt może budzić niezależnych zmiennych zawodowych” (s. 248).

Te wątpliwości pogłębia uznanie płci i stażu za zmienne pośredniczące (s.95). Są to zmienne różnicujące, jak sama autorka nazywa je na przykład na s. 108, 114, 158, a nie pośredniczące, którymi są stany, zjawiska i procesy podlegające zmianie pod wpływem

zmiennej niezależnej i które z kolei oddziałują na zmienną zależną. Ponadto w tabeli 4 ukazana jest jeszcze jedna zmienna różnicująca, a mianowicie, wiek respondentów (s.108).

Za pomyłkę redakcyjną przyjmuję informację na s. 147, że „Zestaw zmiennych **zależnych** (podkr. M. Cz-W) tworzą wyniki w następujących narzędziach: Kwestionariusza Obciążeń Zawodowych Pedagoga autorstwa Pyżalskiego i Plichty (trzy skale), Kwestionariusza Obszary Życia Zawodowego Maslach i Leitera w polskiej adaptacji Terelaka i Izwantowskiej (6 skal), Arkusza Opisu Pracy Neubergera i Allerbecka w polskiej adaptacji Zalewskiej (8 skal), Kwestionariusza Orientacji na Wartości Zawodowe Seiferta i Bergmanna w polskiej adaptacji Zalewskiej (16 skal), Kwestionariusza Poczucia Zawodowej Misji Społecznej Bajcar, Borkowskiej, Czerw i Gąsiorowskiej (4 skale).”

Na s. 105 autorka pisze o losowym doborze próby. Nie przedstawia jednak procedury doboru losowego. Nie ma w książce informacji dotyczących warunków doboru uwzględniającego reprezentatywność próby dla terenu, na którym prowadzone były badania (woj. świętokrzyskie). Z opisu w książce można uznać, że był to raczej „dobór incydentalny” (określenie E. Lisowskiej, 2016 s. 71), to znaczy narzędzia badawcze złożone z poszczególnych testów wypełniały osoby, które wyraziły zgodę na uczestniczenie w badaniu. Nie ma jednak informacji, gdzie i w jakich warunkach badanie było prowadzone. Czy były to badania laboratoryjne, audytoryjne czy korespondencyjne. Brak tych informacji w książce wskazuje na nieprzestrzeganie zasady opisu procedury badawczej.

W tak wielkiej liczbie informacji nie dziwi pojawienie się kategorii nie mieszczących się w żadnej ze zmiennych. Przykładem tego jest wypalenie intelektualne, które jest wskazane jako jeden z typów wypalenia (m. in. s. 146, 172, 173, 180). W jednych miejscach autorka łączy je z wypaleniem emocjonalnym a w innych jest mu przeciwstawiane (np.: „W grupie nauczycieli o emocjonalnym [podkr. M. Cz-W] typie wypalenia jego wymiary u kobiet i mężczyzn mają odmienne determinanty, natomiast [podkr. M. Cz-W] w grupie nauczycieli o intelektualnym [podkr. M. Cz-W] typie wypalenia są pewne podobieństwa między nimi”. s. 172)

Zgromadzony materiał empiryczny został poddany analizie z użyciem bogatego spektrum metod statystycznych. Autorka prezentując wyniki analiz statystycznych pozostawia je bez interpretacji w kontekście perspektywy teoretycznej. Nie korzysta z wybranej spośród dotychczasowych teorii pedeutologicznych sygnalizowanych powierzchownie w rozdziale I. Odwołuje się wprawdzie do salutogenezy, co sugeruje ulokowanie zjawiska/procesu wypalenia zawodowego w perspektywie nauk o zdrowiu, w tym zdrowiu psychicznym. Ale ten wątek jest incydentalny.

Sumując opinie o osiągnięciu naukowym wskazanym jako podstawa ubiegania się o stopień doktora habilitowanego stwierdzam, że pomimo podjęcia w nim ważnego społecznie i pedagogicznie zagadnienia oraz bogatego materiału faktograficznego monografia ta nie wnosi znaczącego wkładu w rozwój pedagogiki. To stwierdzenie wywodzę z braku osadzenia teoretycznego podjętego zagadnienia kondycji zawodowej nauczycieli ze szczególnym uwzględnieniem skuteczności profilaktyki wypalenia zawodowego, spontanicznego doboru piśmiennictwa z zakresu pedeutologii, braku przejrzystości metodologicznej wyrażającej się w nieuzasadnionym teoretycznie zagregowaniu wyników badań zebranych różnymi narzędziami oraz rozbieżności między deklarowaną dwukierunkową jednoczesnością (balansowania zaangażowania i wypalenia) a algorytmicznością, ograniczającą znaczenie ocen eksperckich (żywych osób) i zastąpienia ich botami. Ta rozbieżność jest jedną z konsekwencji braku perspektywy teoretycznej prowadzonych badań. Monografia dr Elżbiety Lisowskiej zawierająca wiele interesujących informacji nie jest jednak przykładem rozprawy naukowej wnoszącej nowe elementy do wiedzy pedagogicznej ani nie dostarcza praktycznych rozwiązań w zakresie profilaktyki wypalenia zawodowego nauczycieli i pedagogów.

Opinia o pozostałych elementach dorobku naukowego Habilitantki według kryteriów zawartych w §3 ust. 2 oraz §4 ust. 1-8 rozporządzenia (Dz. U. nr 196, poz. 1165)

Poza monografią wskazaną jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w dokumentacji dorobku naukowego znajdują się artykuły, rozdziały w pracach zbiorowych, jedna książka autorska oraz jedna praca zbiorowa współredagowana przez Habilitantkę.

Problematyka wypalenia zawodowego jest przedmiotem 5 tekstów (2 artykuły i 3 rozdziały w pracach zbiorowych). Dwa z tych tekstów (artykuł pt.: *Wypalenie zawodowe w profesjach usługowych – 2015* i rozdział pt.: *Wypalenie zawodowe – co pedagog o nim wiedzieć powinien -2015*) mają charakter przeglądowy. Pozostałe 3 teksty zawierają wyniki badań (artykuł pt.: *Zawodowe uwarunkowania zadowolenia z pracy wśród nauczycieli – 2017*, rozdział pt.: *Zawodowe determinanty wypalenia nauczycieli w różnym wieku – 2016* oraz rozdział pt.: *Wypalenie zawodowe czy wyczerpanie, zmęczenie pracą wychowawców domów dziecka – 2009*). W dwu z tych tekstów (2016 i 2017) wykorzystane są częściowe wyniki badań będące przedmiotem badań na potrzeby monografii – osiągnięcia naukowego. Na podkreślenie zasługuje fakt, że jest to umiejętne i zgodne z zasadami etyki badawczej wykorzystanie danych empirycznych. Zostały one bowiem poddane odrębnym analizom. W tej sytuacji te dwa teksty uznaję za komplementarne w stosunku do monografii. Ta komplementarność obejmuje też (mimo opinii wydawniczych będących podstawą przyjęcia tekstów do publikacji) wskazany

wyżej zarzut, to znaczy nieuargumentowane połączenie kilku narzędzi, odrębnych w swoich założeniach teoretycznych i metodologicznych i uznanie ich za zagregowaną zmienną niezależną. Ze względu jednak na to, że są to recenzowane teksty spełniające wymagania redakcji czasopism i redaktorów prac zbiorowych ich treści wnoszą wkład w poszerzanie wiedzy o wypaleniu zawodowym oraz o roli wybranych czynników tego zjawiska.

Druga grupę tematyczną przedłożonego dorobku stanowią teksty z zakresu pedagogiki rodziny. Poświęcony tej tematyce artykuł pt.: *Rodzina ryzyka – perspektywa diagnostyczna* (2016) jest tekstem zawierającym przegląd piśmiennictwa z uwzględnieniem zasad działania i ról diagnosty. Ze względu na sprawozdawczy charakter tekstu nosi on znamiona poradnika metodycznego. Taką samą funkcję – materiału metodycznego – pełnią przedłożone do oceny dwie książki, to znaczy książka autorska pt.: *Diagnostyka pedagogiczna w pracy z dzieckiem i rodziną* (2008 ss. 269) i współredagowana praca zbiorowa pt.: *Podręczny leksykon pedagogiki rodziny* (2009, ss. 298), w którym zamieszczonych jest 16 haseł autorstwa dr E. Lisowskiej. Wymienione teksty są solidnymi pracami wspierającymi kształcenie studentów i doskonalenie zawodowe pedagogów. Pierwsza w książek jest znakomitym podręcznikiem, a leksykon zawierający krótkie – 2-3 stronicowe - prezentacje haseł z tytułowego zakresu jest dobrą pomocą dydaktyczną.

W tej grupie tematycznej mieści się także rozdział w pracy zbiorowej (*Aspekty diagnozowania przemocy wewnątrzmałżeńskiej* – 2007). Zawiera on wyniki badań własnych przeprowadzonych wśród kobiet – ofiar przemocy. Na podkreślenie zasługuje fakt, że zebrany materiał empiryczny został poddany analizie i interpretacji, jednakże w zakończeniu tekstu zamieszczone są opisy działań zapobiegania przemocy w rodzinie, których opisy są sporządzone w oderwaniu od prezentowanych wyników badań. Podobnie jak przedstawione wyżej teksty, mają charakter instruktażowy. Można je więc wykorzystać w kształceniu, doksztalcaniu i doskonaleniu pedagogów.

W podsumowaniu opinii o pozostałych przedłożonych tekstach stwierdzam, że o ile publikacje na temat wypalenia zawodowego są komplementarne wobec głównego osiągnięcia naukowego i poszerzają wiedzę o tym zjawisku/procesie, o tyle prace składające się na drugą grupę tematyczną cechuje wartość metodyczna. Są bardzo użyteczne w pracy dydaktycznej i pomocne w samodoskonaleniu. Nie mogę ich jednak uznać, mimo walorów poznawczych, za rozprawy naukowe.

Poza opiniami o przedłożonych tekstach w tej grupie kryteriów stawianych kandydatom do stopnia doktora habilitowanego jako recenzentka dorobku jestem zobowiązana wskazać następujące informacje, które przytaczam na podstawie tego, co jest napisane w autoreferacie:

- a) sumaryczny impact factor publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania. Według treści autoreferatu: brak
- b) liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS) - brak
- c) liczba cytowań według bazy Google Scholar (Publish or Perish) – 22
- d) Indeks Hirscha według bazy Web of Science (WoS) – brak
- e) Indeks Hirscha według bazy Google Scholar (Publish or Perish) - 3
- f) kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach – brak
- g) międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność naukową - nagroda Rektora WSP w Kielcach (1995)
- h) wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych – łącznie 26, w tym 9 na temat związany z problematyką osiągnięcia naukowego, to znaczy wypalenia zawodowego, 8 na temat pedagogiki rodziny i diagnozy pedagogicznej

Dorobek dydaktyczny i popularyzatorski oraz informacje o współpracy międzynarodowej Habilitantki

Ocenę poszczególnych osiągnięć przedstawiam według kryteriów wyszczególnionych w Rozporządzeniu MNiSW z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w postępowaniu habilitacyjnym (Dz.U. z dnia 30 stycznia 2018 r. poz. 261) oraz wzoru wykazu dorobku w obszarze nauk społecznych zamieszczonego na stronie Centralnej Komisji ds. stopni i tytułów naukowych (<http://www.ck.gov.pl/articles/id/47.html> dostęp 10.02.2019). na podstawie danych zawartych w dokumentacji załączonej do wniosku i w autoreferacie.

- a) Uczestnictwo w programach europejskich oraz innych programach międzynarodowych i krajowych: Habilitantka w latach 2010-2014 aktywnie uczestniczyła w realizacji trzech europejskich programów dydaktycznych EFS PKOL: „Studia podyplomowe przygotowujące do wykonywania zawodu nauczyciela przedmiotów zawodowych”, „Kompas wiedzy” oraz „Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach”. Udział habilitantki polegał na udzielaniu konsultacji naukowych oraz prowadzeniu zajęć dydaktycznych wynikających z programów tych projektów.
- b) Aktywny udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych - jak wskazałam wyżej Habilitantka uczestniczyła aktywnie w 26 konferencjach, w tym w 9 międzynarodowych (5 za granicą: Republika Czeska i Litwa) i 17 krajowych, głównie w macierzystym środowisku, to znaczy w Kielcach.

- c) Od 2001 roku uczestniczyła w 9 komitetach organizacyjnych konferencji i seminariów, w tym 4 międzynarodowych.
- d) Za swoją działalność dydaktyczną została uhonorowana Medalem Komisji Edukacji Narodowej (2015).
- e) W załączonej dokumentacji brak jest informacji na temat kierowania projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych.
- f) Brak jest informacji o udziale Habilitantki w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism
- g) Według informacji w autoreferacie habilitantka jest członkinią Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego
- h) Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki. W tej grupie mieści się autorstwo dwóch skryptów dydaktycznych: *Wprowadzenie do diagnozowania pedagogicznego* (Kielce 2003) oraz *Diagnoza ryzyka przemocy wobec dziecka w rodzinie. Antytrajektoria przemocy* (Kielce 2008)
- i) Dr Elżbieta Lisowska wypromowała w latach 1998-2015 161 magistrów pedagogiki, a od 2008 roku 100 licencjuszy na kierunku pedagogika.
- j) Habilitantka odbyła w 2010 roku staż dydaktyczny w ramach programu ERASMUS

Z tego zestawienia sporządzonego na podstawie informacji zawartych w autoreferacie wynika, że aktywność dydaktyczna Habilitantki ma głównie zasięg lokalny. Świadczy to o małej obecności w krajowym środowisku akademickim, natomiast wskazuje na duże zaangażowanie w kształcenie akademickie w środowisku lokalnym, w kieleckich uczelniach wyższych.

Konkluzja

Analiza dokumentacji dorobku naukowego, organizacyjnego i dydaktycznego dr Elżbiety Lisowskiej prowadzi mnie do pozytywnej konkluzji w odniesieniu do dorobku dydaktycznego, lecz do negatywnej oceny dorobku naukowego. Działalność Habilitantki jest działalnością pożyteczną, ale nie jest to oryginalna działalność naukowa. Monografia przedłożona jako osiągnięcie naukowe, jakkolwiek zawierająca wiele interesujących informacji i bogate opisy statystyczne, ze względu na brak przejrzystości metodologicznej i teoretycznej nie jest znaczącym wkładem w rozwój pedagogiki. Negatywna opinia o monografii, mimo pozytywnych opinii o artykułach na temat wypalenia zawodowego sprawia, że brak mi podstaw do pozytywnej oceny całego dorobku przedstawionego zaopiniowania. Stawiam wniosek o odrzucenie podania Kandydatki o nadanie jej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. Podkreślam, że lokalny i głównie

metodyczny dorobek dr Elżbiety Lisowskiej, niewątpliwie wartościowy z punktu widzenia lokalnych potrzeb w zakresie kształcenia kompetentnych pedagogów zasługuje na pozytywną opinię, jednakże nie on jest podstawą awansu naukowego. **W świetle kryteriów zawartych w Ustawie z 14 marca 2003 roku oraz Rozporządzeniu z dnia 1 września 2011 roku nie może być uznany za „istotny”. W konsekwencji jednoznacznie stwierdzam, że dorobek naukowy nie uzasadnia nadania dr E. Lisowskiej stopnia naukowego doktora habilitowanego. Wnoszę więc o odmowę nadania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie pedagogika.**

prof. Cielec

Szczecin, 28.06.2019 r.